

dr hab. Maciej Kasperski
Akademia Sztuk Pięknych
im. E. Gepperta we Wrocławiu
ul. Plac Polski 3/4
50-156 Wrocław
mail: mkasperski@interia.pl

Wrocław, 30.01.2018

**Recenzja rozprawy doktorskiej
oraz dorobku artystycznego mgr Michaliny Owczarek
w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych,
w dyscyplinie sztuki piękne/sztuki projektowe wszczętym
przez Radę Wydziału Tkaniny i Ubioru
Akademii Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.**

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa doktorska pt. „Rozkład formy – budowa formy” oraz dorobek twórczy mgr sztuki Michaliny Owczarek zaprezentowany w postaci opracowania teoretycznego uzupełnionego trzema płytami dokumentującymi realizacje, dokonania i materiał ilustracyjny.

Pani Michalina Owczarek studiowała w latach 2005-2010 w Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi na Wydziale Tkaniny i Ubioru. W 2010 roku uzyskała dyplom macierzystej uczelni.

W swoim dorobku ma udział w ponad 50 wystawach w kraju i za granicą (w Austrii, Czechach, Hiszpanii, Włoszech, Niemczech, Wielkiej Brytanii), w tym tylko jedną indywidualną na targach Interstone w Łodzi w 2015 roku.

Artystka była kilkakrotnie nagradzana i wyróżniana na konkursach branżowych (m. in. w Konkursie im. Władysława Strzemińskiego „Projekt” w 2010 roku, w konkursie „Prezentacje 2013” na Międzynarodowych Targach „Złoto Srebro Czas” w Warszawie w 2013 roku).

Michalina Owczarek zdobyła doświadczenie dydaktyczne przeprowadzając wykłady dotyczące historii biżuterii XX wieku w ramach stażu na Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi w Katedrze Biżuterii oraz zajęcia z Projektowania Form Złotniczych w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach (2011-2016).

Warte odnotowania jest również wykonanie przez nią projektu medalu na 70 rocznicę Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi (2016). Nie mam informacji, czy został on zrealizowany?

Dorobek twórczy

Opis dorobku twórczego zawiera dokumentację fotograficzną prac powstałych **przed i po obronie dyplomu**. Michalina Owczarek zajmuje się projektowaniem biżuterii, m. in.: broszek, naszyjników, kolczyków, pierścionków, wisiorów. W swych realizacjach stosuje szeroki wachlarz technik i materiałów, często w zaskakujących połączeniach jak np. srebrzona miedź i ręcznie robiona koronka (2010), mosiądz i kość wołowa (2013) czy żywica, srebro 925 i gips (2016).

Interesujące są cykle brosz: „**Skorupa**” (2016) oraz „**Moje miasto**” (2016). Obydwie kolekcje są rzeźbiarskimi poszukiwaniami opartymi na własnych obserwacjach. Cykl „**Moje miasto**” odnosi się do najbliższego otoczenia – Łodzi, miasta, z którego pochodzi. Opowiada o nim poprzez wybrane fragmenty profilowanej sztukaterii. Sprowadzając architekturę do miniaturowego świata form biżuteryjnych przekazuje emocjonalny obraz własnych poszukiwań zwracając uwagę na piękno, którego w codziennym pośpiechu często nie zauważamy. Ich oszczędne, monochromatyczne formy kontrastują z kolorowymi i organicznymi obiektami z kolekcji „**Skorupy**”. Przywodzą one na myśl skorupiaki, naturalne twory przyrody ale w rzeczywistości są one pretekstem do osobistych przemyśleń i kontekstów. Jako ceramik mam jeszcze inne skojarzenia. Skorupy to także pozostałości dawnych naczyń znajdujących w miejscach, gdzie wyrzucano przedmioty niepotrzebne, niechciane, zużyte bądź zniszczone. Na podstawie tych fragmentów dowiadujemy się o minionych cywilizacjach, świecie już nie istniejącym. Najwięcej interesujących odkryć związanych z kulturą materialną dokonano właśnie w takich miejscach.

Rozprawa doktorska

Rozprawa doktorska liczy 131 stron. W pracy zawarte są ilustracje kolekcji, kopie ankiet („Odbiorca jako wytwórca”), bibliografia, spis ilustracji oraz załączników. Całość została przetłumaczona na język angielski.

Swoją kolekcję autorka opiera na wizerunku twarzy traktowanej jako symbol, poddawany pewnej grze. Twarz, która zmienia się pod wpływem autorskich interwencji jak i interakcji z odbiorcą. Oczywistym jest fakt, że twarz, bez wątplenia najbardziej charakterystyczna część ciała, zawsze będzie przyciągać, skupiać uwagę. To w twarzy skumulowane są wszelkie cechy charakterystyczne oraz osobowość. Jak sama pisze *„twarz jest jednym z nielicznych znaków ikonograficznych rozpoznawalnych przez każdego człowieka, bez względu na to w jakich warunkach został wychowany, ale i w jakiej konwencji została przedstawiona twarz.”* Neutralność emocjonalna wizerunku twarzy ma dodatkowo wzmacniać efekt oddziaływania poprzez formę i prawdopodobnie bardziej otwierać się na grę skojarzeń.

Dla Michaliny Owczarek biżuteria jest przede wszystkim dziełem niosącym przekaz emocjonalny. Wiąże go ściśle z odbiorcą. W efekcie interakcji, dialogu dochodzi do pełnego poznania dzieła. Świadomość nieskończonej ilości manipulacji przedmiotem jest dodatkowym elementem istotnym dla autorki. Wskazania odautorskie są jedynie sugestią, natomiast to czego oczekuje jest pobudzenie do konwersacji, współudziału, a nawet współtworzenia. Jak podaje autorka: *„Czynnik osobisty jaki podmiot wkłada w dzieło powoduje, że za każdym razem rezultat będzie inny niż poprzedni, a więc wyjątkowy i twórczy.”* I nie chodzi tu jedynie o proste włączenie się w proces, ale również zbliżenie do autora, i co za tym idzie poznanie jego intencji. To idealistyczne połączenie w efekcie daje możliwość realizacji obiektu wiecznie trwającego w czasie bez jakichkolwiek ograniczeń. Potwierdza to wielość wariantów, rozwiązań przypisanych obiektowi oraz otwartość na interpretacje.

Założeniem zrealizowanej kolekcji jest dialog wynikający z interakcji, która zachęci do podjęcia dalszych interpretacji. Dla autorki reakcja na dzieło jest równie ważna jak sam obiekt. *„Moim celem jest, aby prace, podlegające **zmianom**, oddziaływały na odbiorcę i przemawiały same przez siebie, tym jak wyglądają i jak działają.”* pisze.

Wychodząc od teorii formatywności Luigiego Pareysona autorka łączy dwa przeciwstawne słowa: rozkład oraz budowa. Dla Michaliny Owczarek ważne jest, aby odbiorca poprzez proces badania struktury budował własny kontekst pacy i wciąż odkrywał kolekcję na nowo. Według Pareysona dzieło stanowi jedność, w której każdy element ma swoje określone miejsce i współgra z kolejnym. Zmiana, zaburzenie może doprowadzić do rozbicia tej harmonii, chyba że całość na to pozwala, albo też autor zakłada taką modyfikację układu – jak zauważa autorka. To dość pozornie ryzykowne założenie, przestaje takim być jeśli dynamika kompozycji, jej wewnętrzny ruch dopuszcza takie wyjście.

Dla Michaliny Owczarek takie pojęcia jak: formowanie, uformowanie, re-formowanie są równoznaczne z procesem odkrywania. Są one dla niej bardzo istotne i bliskie pojęciu gestu, który może stać się czynnikiem kształtującym dzieło niezależnie od tego kto go wykonuje.

W tym miejscu chciałbym przytoczyć zdanie Rudolfa Labana, choreografa i twórcy tańca nowoczesnego, które odnoszę do własnych działań, ale jest idealnym komentarzem do obiektów Michaliny Owczarek: „*Każdy przedmiot nosi w sobie nie tylko odcisk, lecz także coś z energetycznej częstotliwości gestów, które go ukształtowały*”.¹

Dla Michaliny Owczarek gest jest konsekwencją myśli-zamiaru, który powstał w głowie. Konstruktu, będącego mentalną strukturą utworzoną z realnych części. Przełożony na element ruchu, poprzez działanie staje się składnikiem dzieła.

Interesujące są rozważania autorki związane z formą przedstawiającą i nieprzedstawiającą. Formy abstrakcyjne – jak pisze – powstają z inspiracji przedmiotowych przez co wywołują emocje nie mniejsze niż te, wywoływane przez sztukę przedstawiającą. Różnice te w odbiorze sztuki zależne są od naszych uwarunkowań kulturowych, społecznych czy osobistych. Dla autorki stwierdzenia te są kluczowe dla własnych poszukiwań/badań twórczych.

Kolekcja

Kolekcja składa się z 37 obiektów oraz dodatków umożliwiających realizację kolejnych wariantów i układów. Są wśród nich wisiory, bransolety, łańcuchy oraz brosze. Wszystkie przedmioty budowane są z konsekwentnie. Cechuje je logiczna spójność. Wyraźnie widać jak każdy kolejny pomysł wynika z poprzedniego lub stanowi jego rozwinięcie. W realizacjach widać pasję i poszukiwanie własnego języka plastycznego. Wyczuwalna jest autentyczna fascynacja w odkrywaniu nowych rozwiązań formalnych, połączeń, kontekstów oraz metod obróbki, kształtowania biżuterii.

Niekonwencjonalne traktowanie materii i autorska konstrukcja obiektów, nie pozbawiają przedmiotów funkcjonalności oraz charakteru dekoracyjnego, i zdecydowanie nie stanowią jedynie tła, a równoważną wartością każdego z obiektów.

Zdaję sobie sprawę, że ocenę opieram jedynie na dokumentacji fotograficznej, stąd nie mam możliwości dostrzeżenia wszystkich niuansów składających się na percepcję obiektów, takich jak: różnice faktur, odczucie ciężaru, temperatury, czy nawet zapachu.

---

¹ „Historia ciała”, rozdział „Sceny. Ciało tańczące – laboratorium percepcji”, Annie Suquet, str. 381., wyd. Słowo Obraz/Terytoria, Gdańsk, 2014.

W kolekcji „**Odwracalne**”, mamy do czynienia z przedmiotami oraz dodatkami – mechanizmami, które można dowolnie łączyć. W ten sposób mogą powstawać nowe obiekty według uznania i inwencji użytkownika. Jest wśród nich biżuteria, która dzięki mobilnym elementom ma więcej funkcji. Motyw wiodący całej kolekcji, wizerunek twarzy jest poddawany dekonstrukcji w rozmaitych wariacjach: dzielony na plastry pionowe lub poziome. Osadzony jest zazwyczaj w metalowych ramach i porusza się po szynach konstrukcyjnych dając pole do rozmaitych manipulacji. Autorka zastosowała także korbki, magnesy, ruchome bloczki, zawiasy dzięki którym oczywisty przedmiot przekształca się w nową kompozycję. Uwagę przykuwają nietypowe materiały zastosowane przez autorkę m. in. beton, żywica, biały mosiądz, barwiony silikon czy szkło akrylowe.

Kolejna kolekcja prac pt. „**Nieodwracalne**”, na którą składają się cztery wisiorzy, autorka poddała procesom radykalnym, po których nie było powrotu do formy wyjściowej. Spalanie elementów z drewna, rozrost mchu czy rzeżuchy na metalowych siateczkach oraz osadzanie soli na drewniej twarzy, zupełnie przetransformowały formy początkowe. Autorka udokumentowała te procesy na filmach, obserwując historię przedmiotu, rozkład pierwotnej formy i powstanie nowej, tak jak w przypadku roślin, które od wzrostu przeszły do rozpadu, entropii. Dla odbiorcy niosą one nie tylko doznania estetyczne, ale i emocjonalne.

Trzecia kolekcja zatytułowana „**Złudzenie**” odnosi się do zjawiska iluzji, manipulacji percepcji, która powstaje podczas obserwacji prac z różnych odległości. Zmysł wzroku ze swoją zwodniczością, nie daje pewności dlatego należy zbadać dokładnie strukturę prac z bliska. Z dystansu prace wydają się być prostymi bryłami geometrycznymi, natomiast z bliska dostrzegamy szczegóły, małe elementy jak np. miniaturowe czaszki, które tworzą daną bryłę. Autorka przy tworzeniu części kolekcji zastosowała odwrotność teorii widzenia. Wypolerowane i połączane elementy odbijają jak lustro miniaturowe czaszki, powodując ich iluzoryczną multiplikację.

Ostania kolekcja zatytułowana „**Odbiorca jako współtwórca**” to obiekty, najczęściej brosze, które powstały w wyniku współpracy z innymi osobami. Projekt zakładał dostarczenie osobom uczestniczącym w doświadczeniu gotowego elementu, w tym wypadku wyrzeźbionej głowy z żywicy, który miała przejść indywidualną modyfikację. Doświadczenie pokazało jak przedmiot może być różnorodnie zinterpretowany przez każdą z osób. Z wykonanych elementów autorka stworzyła biżuterię, będącą kontynuacją dialogu artysty z odbiorcą.

Podsumowanie

Autorka w swej pracy pisemnej podjęła się analizy teoretycznej podejmującej różne aspekty relacji przedmiotu/biżuterii z jej użytkownikiem, w oparciu o opracowania z obszaru filozofii

i estetyki. Jak sama przyznaje, dzięki rozszerzeniu wiedzy z zakresu estetyki zmieniło się jej pojmowanie pojęcia formy, rozkładu i budowy.

W obiektach biżuteryjnych Michaliny Owczarek wyraźna jest pewnego rodzaju ambiwalencja, z jednej strony mamy do czynienia z przedmiotem użytkowym, z drugiej z rzeźbą. Wynika to z postawy artystycznej autorki, dzięki czemu odpowiedź na pytanie **obserwować – oglądać czy używać – doświadczać?** pozostawia do rozstrzygnięcia odbiorcom.

Autorkę zainteresował proces przeobrażenia twarzy, głowy oraz uchwycenia różnych stanów ruchu. W kolejnych eksperymentach realistyczna twarz ulega zmianie, widzimy ją niczym w kolejnych klatkach ujęć. Autorka sama sobie zadaje pytanie, czy nastąpi moment, w którym anonimowe twarze przestaną być obce, a podmiot, czyli odbiorca będzie mógł nawiązać z nim więź emocjonalną. Decydując się na wybór neutralnego wizerunku twarzy zyskuje przestrzeń dla swoich działań, ale jednocześnie podejmuje ryzyko związane z brakiem skojarzeń, odniesień choćby do rzeźby klasycznej.

Michalina Owczarek skupia się na kilku pojęciach szczególnie dla niej ważnych jak: interakcja, znak, forma-formowanie, gest. Akcentuje również dynamiczność oraz interaktywność kolekcji rozumianej jako odkrywanie jej na nowo z każdym kolejnym kontaktem dla budowania własnego kontekstu obiektu. Czyż nie jest tak z każdym, albo prawie każdym przedmiotem? W istocie, nowy przedmiot w naszym najbliższym otoczeniu, najpierw jest poznawany ogólnie, wrażliwo, nawet dosłownie obwąchiwany i w miarę tworzenia kolejnych doświadczeń poznawczych pojawiają się różne skojarzenia oraz emocje. Tutaj wyjątkowo wprowadzając element manipulacji doktorantka zyskuje coś więcej – zmienność tak charakterystyczną dla czasu w którym żyjemy.

Maria Anna Potocka w książce „Rzeźba” zauważa, że przez długi czas w historii sztuki rzeźbiarzom trudno było pozbyć się szacunku do twarzy. Twarz kojarzy nam się z pewnym porządkiem, układem, logiką, której zaburzenie powoduje nasz niepokój, dyskomfort (poczucie niepewności). Wyjście poza to ograniczenie otwarło drogę dla nowoczesnych nurtów sztuki współczesnej, w której realizacje Michaliny Owczarek bez wątpienia znajdują swoje miejsce.

Konkluzja

Po wnikliwej analizie rozprawy doktorskiej, przedstawionego dzieła, dotychczasowego dorobku artystycznego i aktywności wystawienniczej, jak również udziału w procesie dydaktycznym Michaliny Owczarek, stwierdzam, że dokonania jej są w pełni autorskie

i oryginalne, a tym samym potwierdzam jej kompetencje do prowadzenia samodzielnej działalności artystyczno-projektowej.

Z pełnym przekonaniem popieram wniosek do Szanownej Rady Wydziału Tkaniny i Ubioru Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi o nadanie Michalinie Owczarek stopnia doktora w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie: sztuki piękne/sztuki projektowe.

dr hab. Maciej Kasperski prof. ASP we Wrocławiu

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping letters that appear to read 'MK'.